

ВІДГУК

офіційного опонента доктора економічних наук, доцента

Білик Вікторії Вікторівни

на дисертаційну роботу Бабиної Ольги Миколаївни на тему:

«Інноваційно-інвестиційна діяльність у розвитку альтернативних джерел енергії», подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством

Актуальність теми дисертаційної роботи. Альтернативна енергетика є одним із базових напрямів розвитку технологій у світі, разом із інформаційними та нанотехнологіями вона стає важливою складовою нового постіндустріального технологічного укладу.

На сьогодні альтернативна енергетика набуває ознак однієї з ключових галузей світової економіки, так як відновлювані джерела енергії виступають не лише способом зменшення вуглецевої енергетичної залежності, а можуть бути реальною конкурентною перевагою тих країн, що можуть ефективно їх використовувати. Для України дослідження питань розвитку альтернативної енергетики є особливо актуальними в умовах посилення конкуренції, глобалізації та сучасних євроінтеграційних процесів, а також враховуючи високий рівень споживання енергоресурсів порівняно з розвиненими країнами та достатньо високу енергетичну залежність від імпорتنих джерел енергопостачання.

Стан і рівень розвитку альтернативної енергетики відіграє особливу роль у створенні науково-виробничого потенціалу країни, зумовлюючи майбутній стан всієї національної економіки, динаміку та рівень її розвитку. Відповідність промисловості сучасним технологічним вимогам є визначальним фактором при реалізації інноваційних процесів у всіх сферах національного господарства нашої країни, підвищенні рівнів ресурсозбереження, продуктивності праці, екологічної безпеки. Від інноваційної сприйнятливості та інноваційної активності підприємств енергетичної галузі залежить подальший розвиток економіки України в цілому. Тому одне з найважливіших завдань для підприємств, що працюють в секторі альтернативної енергетики, є підвищення ефективності стратегічного управління інноваційною діяльністю, що означає адаптацію управління розвитком підприємства до мінливих умов зовнішнього середовища, зниження ризиків, притаманних створенню і освоєнню інновацій, підвищення обґрунтованості вибору напрямів інноваційної діяльності, забезпечення збалансованості поточної і стратегічної інноваційної діяльності. З огляду на це, представлена дисертаційна робота є своєчасною й актуальною.

На актуальність теми вказує і те, що вона тісно пов'язана з науковими планами і розробками Вінницького національного аграрного університету і є складовою частиною науково-дослідних тем: «Маркетингове управління розробленням інноваційної продукції олійно-жирового підкомплексу України» (номер державної реєстрації 0118U004781, 2018-2020 рр.), де автором висвітлено перспективи виробництва та використання біопалива як фактора впливу на розвиток економіки та аграрного сектору; «Дослідження енергоефективності та екологічності біодизельного палива, виробленого з різної рослинної сировини при його використанні в роботі двигунів внутрішнього згорання» (номер державної реєстрації 0118U001424, 2018-2019 рр.), де автором визначено роль біоенергетики у розвитку аграрного сектору України; «Розробка системи контролю С – вуглецю і N – азоту та їх вплив на роботу біогазових установок, працюючих на багатокомпонентній сировині» (номер державної реєстрації 0118U100523, 2018-2020 рр.), де автором окреслено перспективи та актуальність вирощування енергетичних культур в Україні; «Створення технології виробництва біогазу шляхом оптимізації складу біологічної суміші на основі відходів тваринництва та рослинних компонентів» (номер державної реєстрації 0118U100527, 2018-2020 рр.), де автором економічно обґрунтовано доцільність та перспективність виробництва біогазу з відходів тваринництва та рослинних компонентів.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій здобувача, їх достовірність

Достовірність, виваженість та обґрунтованість висновків і рекомендацій, отриманих здобувачем у ході дослідження, визначається сукупністю викладених наукових результатів. Форма представлення результатів дослідження свідчить про високий рівень теоретичної підготовки здобувача та вміння працювати з науковим матеріалом.

Нормативно-правову базу дисертаційного дослідження становили законодавчі та нормативно-правові акти Верховної Ради України і Кабінету Міністрів України, Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, Міністерства енергетики та захисту довкілля України, офіційних матеріалів Державної служби статистики України і Головного управління статистики у Вінницькій області, Державного агентства з енергоефективності та енергозабезпечення України; Державного агентства з питань науки, інновацій та інформатизації України, Світового банку, Міжнародного агентства з відновлюваних джерел енергії (IRENA), Європейської статистичної установи (EUROSTAT), а також результати власних досліджень і розробок автора.

Сформульовані в дисертаційній роботі наукові положення, є результатом авторського опрацювання, систематизації та аналізу літературних джерел (293 найменувань).

Мета та завдання дисертаційної роботи відповідають темі дослідження та не суперечать висновкам, здійсненим у процесі дослідження. Дисертація

характеризується змістовністю, логічністю та структурованістю викладення матеріалу. Наукові положення, які наведені у дисертаційній роботі та авторефераті, є повною мірою обґрунтованими. Про це переконливо свідчить система використаних наукових методів і прийомів дослідження, логічна структурна побудова роботи, репрезентативний обсяг розглянутої, обробленої та проаналізованої статистичної інформації і опублікованих результатів сучасних наукових досліджень.

Достовірність практичних розробок автора підтверджується довідками про їх практичне використання, апробацією на науково-практичних конференціях. Вищевикладене дозволяє зробити висновок про всебічну обґрунтованість і достовірність представлених у дисертаційній роботі наукових положень, висновків та новизни дослідження.

Наукова новизна і практична значимість одержаних результатів

У результаті вирішення широкого кола теоретичних і методичних завдань щодо інноваційно-інвестиційної діяльності у розвитку альтернативних джерел енергії у дисертаційній роботі одержані положення і висновки, які характеризуються науковою новизною.

Дисертанткою на високому рівні розкрито теоретичні засади інноваційно-інвестиційної діяльності у сфері альтернативної енергетики, надано авторське бачення базовим категоріям - «інвестиційна діяльність»; «інновація»; «інноваційна діяльність»; підходи до визначення сутності поняття «інноваційно-інвестиційна діяльність у розвитку альтернативних джерел енергії».

Представляє науковий інтерес удосконалення економіко-математичне моделювання розвитку альтернативних джерел енергії, що передбачає застосування двох різних специфікацій моделі панельних даних які дозволяють враховувати як неоднорідність даних по об'єктах спостереження, так і за періодами часу, побудувати поліваріантні прогнози розвитку альтернативних джерел енергії у розрізі областей України.

Заслуговує на увагу запропонований дисертанткою методичний підхід до оцінки ефективності розвитку інноваційно-інвестиційної діяльності у виробництві альтернативних джерел енергії, який передбачає використання визначених груп показників (інноваційної діяльності; інвестиційної діяльності; використання потенціалу виробництва енергії з альтернативних джерел; фінансових показників результативності; показників соціальної ефективності), що дає можливість зробити оцінку ефективності відповідно до сучасних суспільних вимог.

Інтерес викликає запропонований автором методичний підхід до рейтингування регіонів України за потенціалом для інвестиційно-інноваційної діяльності у сфері альтернативної енергетики, який передбачає встановлення зведеного рейтингу регіону, що базується на часткових показниках потенціалу (інвестиційного; інноваційного; річного виробітку електроенергії з альтернативних джерел; встановленої потужності

альтернативних джерел енергії; середньорічного виробітку «зеленого» водню) із подальшим групуванням регіонів за силою потенціалу.

Важливою розробкою є авторський підхід до систематизації факторів інноваційно-інвестиційної діяльності у розвитку альтернативних джерел енергії, яка передбачає формування п'яти основних груп (економічні, політичні, організаційні, техніко-технологічні та екологічні) та визначення групи факторів, що мають домінуючий вплив на процеси забезпечення інноваційно-інвестиційної діяльності у розвитку альтернативних джерел енергії.

Заслугує на увагу розроблені концептуальні засади інноваційно-інвестиційної діяльності для розвитку альтернативних джерел енергії, що базуються на поєднанні засадничих принципів сучасних концепцій (сталого розвитку, сталого споживання та виробництва, циркулярної економіки; блакитної економіки; соціальної економіки; екологічно чистого виробництва і ефективного використання ресурсів) та обґрунтовують вектор екоцентричної трансформації національної економіки та енергетичної політики України.

В дисертації удосконалено науковий підхід до обґрунтування механізм розвитку альтернативних джерел енергії України, що містить новітні, диференційовані за ресурсною та видовою ознаками, а також кінцевими набувачами вигод від його імплементації, інструменти інноваційного та інвестиційного розвитку альтернативної енергетики в Україні.

Автором науково обґрунтовано імплементацію передового світового досвіду альтернативних джерел енергії в Україні, що, на відміну від існуючих підходів, враховує фактичний стан інноваційної та інвестиційної діяльності в Україні, відповідність встановлених та фактичних індикаторів виконання Енергетичної стратегії України на період до 2035 року «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність» та базується на стратегічній перспективі до 2050 року.

Дисертантка аргументовано доводить обов'язковість врахування домінантних тенденцій інноваційно-інвестиційної діяльності у розвитку альтернативних джерел енергії при прогнозуванні розвитку альтернативної енергетики на середньострокову та довгострокову перспективу; сутність яких полягає у суттєвій диверсифікації паливного забезпечення, зростанні залежності енергетичного сектору як від технологічних нововведень, так і від торгово-політичних рішень учасників енергетичного ринку; формуванні нових міжгалузевих зв'язків, зростанні інвестиційної привабливості та інноваційності, та обсягів виробництва альтернативної енергії.

Повнота викладу положень дисертації в опублікованих роботах

Кількість, обсяг і якість друкованих праць відповідають вимогам Міністерства освіти і науки України, що висуваються до кандидатських дисертацій за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. За результатами дослідження автором опубліковано 13 наукових праць загальним обсягом 6,19 друк. арк., із них 8

статей – у виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз – 5,41 друк. арк., 2 публікації – в іноземних виданнях – 1,33 друк. арк., 5 – у матеріалах конференцій – 0,78 друк. арк. Опубліковані автором статті в повній мірі відображають наукову новизну результатів дисертаційного дослідження та їх сутність, а результати дослідження доповідались і отримали позитивну оцінку на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях та семінарах.

Зазначене вище дає змогу зробити висновок про повноту відображення в ньому основних положень дисертаційної роботи, що винесені на захист.

Наукове і практичне значення одержаних результатів дослідження

Практичне значення результатів дисертаційної роботи підтверджується результатами їхнього впровадження в практичну діяльність регіональних органів влади та вищого навчального закладу. Результати дисертаційної роботи використано в практичній діяльності Департаменту регіонального розвитку Черкаської обласної державної адміністрації (довідка № 489/04-01-10 від 18.06.2020 р.), Департаменту агропромислового розвитку, екології та природних ресурсів Вінницької обласної державної адміністрації (довідка № 04-01-27/4314 від 22.06.2020 р.), ТОВ «Органік-Д» (довідка № 60 від 22.06.2020 р.).

Основні наукові результати за темою дисертації використовуються також у навчальному процесі Вінницького національного аграрного університету при викладанні дисциплін «Біопалива: ефективність виробництва та споживання в АПК України», «Менеджмент ефективності виробництва та споживання біомас і біопалива», «Організація і економіка використання біоресурсів» (довідка № 01.1-60-455 від 10.03.2020 р.).

Оцінка мови і стилю дисертації, відповідність дисертації визначеній спеціальності та вимогам МОН України

Дисертаційна робота Бабиної Ольги Миколаївни є результатом самостійного дослідження, повноцінною та завершеною науковою працею, виконана в логічній послідовності, широко охоплює та глибоко опрацьовує поставлену проблему, написана діловою українською мовою.

Дисертація Бабиної О.М. структурована відповідно до вимог і складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Основний обсяг дисертації становить 204 сторінки комп'ютерного тексту. Робота містить 30 таблиць (із них 4 займають усю площу сторінки), 50 рисунків, 10 додатків викладених на 29 сторінках). Список використаних джерел включає 293 найменування.

Текст дисертації оформлений згідно ДСТУ 3008:2015 «Інформація та документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура та правила оформлення», за структурою відповідає вимогам МОН України від 12.01.2017 р. Список використаних джерел оформлений згідно з вимогами

ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання».

За своїм фахом спрямуванням дисертація Бабиної О.М. відповідає переліку напрямів дослідження спеціальності 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

Зміст автореферату достатньо повно розкриває основні положення дисертаційної роботи, отримані автором нові наукові результати, висновки та рекомендації, є ідентичними з основними положеннями дисертації. Автореферат оформлений згідно з вимогами та у стислій формі передає основні положення дисертації і не містить інформації, яка не була розглянута в роботі.

Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи

Оцінюючи позитивно дисертаційну роботу у цілому слід зауважити, що вона не позбавлена окремих недоліків та дискусійних положень, а саме:

1. На нашу думку, при розподілі на групи, запропоновані автором показники, які доцільно використовувати для оцінки ефективності розвитку інноваційно-інвестиційної діяльності у виробництві альтернативних джерел енергії, слід було б поділити ще на підгрупи (загальні і специфічні); (п.2.3 стр. 144-146)

2. При аналізі сектору сонячної енергетики України (п.2.2, стр.126- 129), доцільно було б згадати спробу обмежити право власників домогосподарств встановлювати сонячні панелі на землі, оскільки автор згадує лише заходи держави щодо стимулювання розвитку цього напрямку АДЕ.

3. До пропонованих автором екологічних факторів інноваційно-інвестиційної діяльності у розвитку альтернативних джерел енергії (п. 1.2 стр.57-59) доцільно було б детальніше розглянути вирішення проблеми ефективного поводження з відходами, яка є досить актуальною для України. Впровадження проектів з використання органічних відходів на виробництво біогазу і твердого біопалива є важливим напрямом розвитку альтернативних джерел енергії, оскільки допоможе перетворити джерело екологічних проблем у доступні енергоресурси, що забезпечить енергетичну автономізацію як окремих підприємств, так і громад загалом.

4. Автором удосконалено механізм розвитку альтернативних джерел енергії України, що на відміну від існуючого, містить новітні, диференційовані за ресурсною та видовою ознаками, а також кінцевими набувачами вигоди від його імплементації, інструментами інноваційного та інвестиційного розвитку альтернативної енергетики. (п.3.3 стр.223-228). При цьому, робота виграла б якби автором було більш деталізовано вигоди від імплементації удосконаленого механізму розвитку альтернативних джерел енергії України.

Поряд із зазначеним слід наголосити, що наведені дискусійні моменти не мають принципового значення та не впливають на загальну позитивну оцінку наукових результатів проведеного дослідження. Дискусійність

окремих положень дисертації засвідчує складність та багатогранність обраного для вирішення наукового завдання, а також перспективність подальшого дослідження сформульованих автором проблемних аспектів.

Загальний висновок

Резюмуючи результати дослідження, можна стверджувати, що дисертація Бабиної Ольги Миколаївни є результатом самостійного дослідження, повноцінною та завершеною науковою працею, виконана в логічній послідовності, широко охоплює та глибоко опрацьовує поставлену проблему, відповідає вимогам МОН України, що викладені в пп. 9, 11, 12, 13 та 14 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. №567, які висуваються до дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук, а також паспорту спеціальності 08.00.03 – економіка та управління національним господарством, а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за відповідною спеціальністю.

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, доцент
Білик Вікторія Вікторівна, професор
кафедри педагогічних наук освітнього
і соціокультурного менеджменту,
директор ННЦ інституту післядипломної
освіти та курсової підготовки
Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького

Білик В.В.

Гідний В.В. Білик досліджує
Проректор з НІМД

С.В. Коробченко

